

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

2015 METŲ BIRŽELIO MĖNESIO TEISMO PRAKTIKOS APŽVALGA

PARENGTA LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO
TEISĖS TYRIMŲ IR APIBENDRINIMO DEPARTAMENTO

Pastaba. Šioje apžvalgoje pateikiamos neoficialios Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – ir LAT) procesinių sprendimų santraukos. Šis dokumentas yra skirtas tik informavimo tikslais. Oficialius ir pilnus sprendimų tekstus galite rasti LAT interneto svetainėje www.lat.lt.

TURINYS

I. ADMINISTRACINIŲ TEISĖS PAŽEIDIMŲ BYLOS.....	3
ATPK 35 straipsnio 5 dalies taikymas	3
<i>Dėl draudimo plečiamai aiškinti administracinės nuobaudos skyrimo terminą.....</i>	<i>3</i>
ATPK 55 straipsnio 1 dalies ir 78 straipsnio 1 dalies taikymas.....	3
<i>Dėl neatsargios kaltės .....</i>	<i>3</i>
II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS	4
1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas	4
BK 138 straipsnio 2 dalies 8 punkto ir 284 straipsnio 1 dalies taikymas.....	4
<i>Dėl nesunkaus sveikatos sutrikdymo dėl chuliganiškų paskatų ir viešosios tvarkos pažeidimo padarinių .....</i>	<i>4</i>
BK 164 ir 245 straipsnių taikymas	5
<i>Dėl BK 164 ir 245 straipsniuose nurodytų nusikalstamų veikų atskyrimo .....</i>	<i>5</i>
BK 231 straipsnio 1 dalies taikymas.....	6
<i>Dėl trukdymo pavojingumo .....</i>	<i>6</i>
BK 235 straipsnio 1 dalies taikymas.....	6
<i>Dėl išteisinimo už melagingų parodymų davimą pagrįstumo.....</i>	<i>6</i>
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas	8
BPK 20 straipsnio taikymas	8
<i>Dėl duomenų, gautų operatyvinio tyrimo (kriminalinės žvalgybos) metu, pripažinimo įrodymais pagal BPK 20 straipsnio nuostatas .....</i>	<i>8</i>
III. CIVILINĖS BYLOS	9
Asmenys	9
<i>Dėl asmens teisės gerbti privatų gyvenimą tinkamo įgyvendinimo ir Asmens duomenų apsaugos įstatymo taikymo, sprendžiant dėl žemės sklypo bendraturčio teisės, be kitų bendraturčių sutikimo, įrengti ir naudoti stebėjimo kameras.....</i>	<i>9</i>
Šeimos teisė.....	10
<i>Dėl santuokos nutraukimo bylos dalies sustabdymo .....</i>	<i>10</i>
Daiktinė teisė	10
<i>Dėl priverstinę hipoteką reglamentuojančių teisės normų aiškinimo ir taikymo.....</i>	<i>10</i>
<i>Dėl asmens, sudariusio pensijų kaupimo sutartį, nuosavybės teisių į jo pensijų fonde sukauptą finansinį turtą įgyvendinimo.....</i>	<i>11</i>
<i>Dėl svetimo turto hipotekos davėjo materialinio teisinio suinteresuotumo atnaujinti CPK 366 straipsnio 1 dalies 7 punkto pagrindu procesą civilinėje byloje, kurioje išieškojimas nukreiptas į skolininkui priklausantį įkeistą turtą, užtikrinantį tos pačios prievolės vykdymą .....</i>	<i>12</i>
<i>Dėl išieškojimą iš hipoteka užtikrintų reikalavimų reglamentuojančių materialiosios teisės normų taikymo laike .....</i>	<i>12</i>
<i>Dėl trečiojo asmens, įvykdžiusio dalį solidariosios skolininko prievolės, teisės perimti atitinkamą dalį hipoteka užtikrinančių kreditoriaus teisių.....</i>	<i>13</i>
Viešieji pirkimai	14
<i>Dėl tiekėjo teisės ginčyti perkančiosios organizacijos veiksmus įgyvendinimo ir šios teisės užtikrinimo teismo procese.....</i>	<i>14</i>
<i>Dėl tiekėjo teisės reikalauti iš perkančiosios organizacijos kartu atlyginti tiesioginius ir netiesioginius nuostolius.....</i>	<i>15</i>
Civilinio proceso teisė	15
<i>Dėl 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos Reglamento (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo bei vykdymo 6 straipsnio 1 punkto taikymo.....</i>	<i>15</i>
Bankroto teisė.....	16
<i>Dėl šalių ginčo kvalifikavimo kaip mokestinio, bylos rūšinio teisingumo ir įskaitymo teisėtumo pagal Įmonių bankroto įstatymo 10 straipsnio 7 dalies 3 punktą .....</i>	<i>16</i>
<i>Dėl bankroto administratoriaus bankrutuojančios įmonės vardu atidarytos sąskaitos pripažinimo depozitine .....</i>	<i>17</i>
Intelektinės nuosavybės teisė.....	17
<i>Dėl įprastinio pobūdžio informacinio pranešimo apie įvykius, autorinio kūrinio, jų tarpusavio santykio ir autorių teisių objektu esančio kūrinio citavimo (Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 5 straipsnio 5 punktas, 4 straipsnio 2 dalies 1 punktas, 21 straipsnis).....</i>	<i>17</i>

I. ADMINISTRACINIŲ TEISĖS PAŽEIDIMŲ BYLOS

ATPK 35 straipsnio 5 dalies taikymas

Dėl draudimo plečiamai aiškinti administracinės nuobaudos skyrimo terminą

Šioje administracinio teisės pažeidimo byloje apeliacinės instancijos teismas išaiškino, kad ATPK nepasisakyta dėl nuobaudai skirti terminų skaičiavimo, kai apeliacinės instancijos teismas palieka nepakeistą nutartį, kuria pirmosios instancijos teismas grąžina administracinio teisės pažeidimo bylą tirti institucijai, todėl pagal ATPK 35 straipsnio 5 dalies prasmę administracinės nuobaudos skyrimo terminai tokiu atveju pradedami skaičiuoti nuo aukštesnės instancijos teismo sprendimo priėmimo dienos, analogiškai, kaip ir pirmosios instancijos teismo nutarimo administracinio teisės pažeidimo byloje panaikinimo apeliacine tvarka atveju.

Kasacinis teismas išaiškino, kad tokia apeliacinės instancijos teismo ATPK 35 straipsnio 5 dalies interpretacija laikytina plečiamuoju įstatymo aiškinimu, kuris prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 31 straipsnio 4 dalies nuostatai, jog bausmė gali būti skiriama ar taikoma tik remiantis įstatymu, ir ATPK 7 straipsnio nuostatai, jog niekam negali būti taikoma poveikio priemonė už administracinį teisės pažeidimą kitaip nei įstatymų nustatytais pagrindais ir tvarka. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad tuo atveju, kai apeliacinės instancijos teismas nutartimi palieka nepakeistą pirmosios instancijos teismo nutartį dėl administracinio teisės pažeidimo bylos grąžinimo tirti institucijai, ATPK 35 straipsnio 5 dalies nuostatos negali būti taikomos ir administracinės nuobaudos skyrimo terminas iš naujo skaičiuoti nepradedamas; šiuo atveju nuobaudos skyrimo terminas skaičiuojamas ir tęsiamas vadovaujantis ATPK 35 straipsnio 1 ir 3 dalyse nustatyta tvarka. Lygiai taip pat terminas nepradedamas skaičiuoti iš naujo ir tada, kai apeliacinės instancijos teismas priima nutartį, kuria panaikinama pirmosios instancijos teismo nutartis dėl administracinio teisės pažeidimo bylos grąžinimo tirti institucijai. Motyvuotas sprendimas dėl termino pratęsimo turi būti priimtas ATPK 35 straipsnyje nustatytiems terminams dar nepasibaigus. Sprendimą dėl termino administracinei nuobaudai skirti pratęsimo gali priimti institucija (organas), kurios žinioje yra byla tuo metu, kai atsiranda aplinkybės, sudarančios pagrindą terminui pratęsti. Bylai esant teismo žinioje, teismas turi pareigą išspręsti termino pratęsimo klausimą, priimdamas motyvuotą nutartį.

Atsižvelgiant į tai, nagrinėtoje byloje konstatuota, kad procesinis sprendimas dėl termino pratęsimo buvo priimtas šiam terminui jau pasibaigus, t. y. terminas nuobaudai skirti ATPK 35 straipsnio 2 dalyje numatyta tvarka nebuvo pratęstas. Dėl to teisėjų kolegija panaikino pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų galutinius procesinius sprendimus, priimtus pasibaigus nuobaudos skyrimo terminui, ir administracinio teisės pažeidimo bylą nutraukė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinės septynių teisėjų kolegijos 2015 m. birželio 16 d. nutartis administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. 2AT-7-47-511/2015

ATPK 55 straipsnio 1 dalies ir 78 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl neatsargios kaltės

Apžvelgiamoje byloje administracinėn atsakomybėn patrauktas asmuo teigė, kad Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos Panevėžio regiono aplinkos apsaugos departamento Biržų rajono agentūros (toliau – Agentūra) 2014 m. vasario 19 d. nutarimu jo veikoje nepagrįstai buvo konstatuotas ATPK 55 straipsnio 1 dalies, 78 straipsnio 1 dalyje nurodytų administracinių teisės pažeidimų subjektyvusis požymis – kaltė.

Byloje nustatyta, kad administracinėn atsakomybėn patrauktas asmuo jo valdomoje žemės ūkio paskirties žemėje upės griovio tvarkymo darbus atliko gavęs reikiamus sutikimus iš

savivaldybės administracijos, šie jo atlikti darbai buvo finansuoti jam kreipusis į NMA dėl paramos gavimo. NMA pareigūnai ataskaitoje apie administracinę atsakomybę patraukto asmens atliktus darbus pastabų neturėjo. Šioje byloje teisėjų kolegija pažymėjo, kad vien valstybės valdžios institucijų – savivaldybės administracijos ir Agentūros – nesutarimai ir skirtingos nuomonės dėl to, ar administracinę atsakomybę patrauktam asmeniui priklausančioje žemėje yra savivaldybei priklausančios sausinimo sistemos, ar dėl medžių kirtimo šioje žemėje reikalingas leidimas ar ne, negali būti teisėtas ir pakankamas pagrindas patraukti šį asmenį administracinę atsakomybę. Taip pat kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad esant tokiai situacijai, kai skirtingos valdžios institucijos, jų pareigūnai, vertindami traukiamo administracinę atsakomybę asmens atliktų veiksmų (veiklos) teisėtumą ir sprenddami jo kaltumo klausimą laikosi iš esmės prieštaraujančių viena kitai pozicijų, yra pagrindas vadovautis taisykle, kad tokios valdžios institucijų ar jų pareigūnų abejonės aiškinamos traukiamo administracinę atsakomybę asmens naudai (*in dubio pro reo*). Teisėjų kolegija taip pat pažymėjo, kad EŽTT praktikoje laikomasi nuoseklios pozicijos, jog bet kokios valstybės institucijos padarytos klaidos riziką turi prisiimti pati valstybė ir kad tokios klaidos neturi būti taisomos susijusio asmens sąskaita. Atsižvelgiant į tai, byloje konstatuota, kad administracinę atsakomybę patrauktas asmuo, atlikdamas savo žemės sklypų tvarkymo darbus, buvo įsitikinęs, jog vykdo visų atitinkamų teisės aktų reikalavimus, nes iš kompetentingų valdžios institucijų gavo reikiamus leidimus, finansinę paramą numatomiems darbams atlikti, jis neturėjo pagrindo abejoti šiais institucijų sprendimais, o ruošdamas reikiamą dokumentaciją savo žemės sklypų tvarkymo darbams atlikti, jis nebuvo įspėtas apie tai, kad jam priklausančioje žemėje yra ne melioracijos griovys, bet upelis. Kasacinis teismas padarė išvadą, kad administracinę atsakomybę patraukto asmens veiksmuose nėra neatsargios kaltės, todėl nėra pagrindo jį apkaltinti padarius teisės pažeidimus, nurodytus ATPK 55 straipsnio 1 dalyje, 78 straipsnio 1 dalyje.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinės septynių teisėjų kolegijos 2015 m. birželio 2 d. nutartis administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. 2AT-7-29-746/2015

II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS

1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas

BK 138 straipsnio 2 dalies 8 punkto ir 284 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl nesunkaus sveikatos sutrikdymo dėl chuliganiškų paskatų ir viešosios tvarkos pažeidimo padarinių

Šioje baudžiamojoje byloje teismai kaltinamojo veiksmus, t. y. gatvių sankryžoje dėl chuliganiškų paskatų nenustatyto skaičiaus smūgių sudavimą nukentėjusiajam, dėl ko jam buvo nesunkiai sutrikdyta sveikata, ir grasinimą susidoroti su kita nukentėjusiaja, kvalifikavo pagal BK 138 straipsnio 2 dalies 8 punktą ir 284 straipsnio 1 dalį kaip dviejų nusikaltimų idealią sutaptį.

Nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad kaltinamasis sustojo prie nusikaltimo vietos ne be priežasties, o pamatęs, kad plėšomi jo įmonės skelbimai. Priėjęs prie automobilio, nukentėjusiųjų klausė, kodėl jie plėšo jo įmonės skelbimus. Po to sudavė kelis smūgius nukentėjusiajam, pasakė nukentėjusiajai, kad nuplėštų savo skelbimus, pagrasino, sėdo į automobilį ir nuvažiavo. Nukentėjusieji pripažino, kad darbdavio nurodymu jie plėšė konkurentų, šiuo atveju kaltinamojo įmonės, reklaminius skelbimus. Teisėjų kolegija įvertino, kad moralės ir sąžiningo verslo požiūriu tokie nukentėjusiųjų veiksmai tarp ūkio subjektų nėra laikomi sąžininga konkurencija, todėl juos pamatęs kaltinamasis turėjo teisę paprašyti neplėšyti jo įmonės reklaminių skelbimų, tačiau po to sekę jo veiksmai buvo neteisėti. Siekis, kad nebūtų plėšomi reklaminiai skelbimai, yra menkavertė dingstis fizinio smurto panaudojimui. Tačiau smurto panaudojimas net ir viešojoje vietoje nebūtinai suponuoja chuliganiškus motyvus. Šiuo atveju smurto panaudojimo motyvas buvo aiškus – kitos įmonės

nesąžininga konkurencinė kova ir pyktis dėl nesąžiningos konkurencinės kovos bei verslo žlugdymo. Natūralu, jog kaltinamajam kilo nepasitenkinimas dėl nukentėjusiųjų veiksmų. Be to, nukentėjusieji patys elgėsi provokuojančiai, savo nederamais veiksmais sukėlę situaciją, kuri baigėsi nusikaltimo padarymu. Teismai į tai neatsižvelgė, todėl, teisėjų kolegijos nuomone, nepagrįstai kaltininko veikos motyvus įvertino kaip chuliganiškus ir veiką kvalifikavo pagal BK 138 straipsnio 2 dalies 8 punktą, o ne BK 138 straipsnio 1 dalį.

Teisėjų kolegija konstatavo, kad teismai taip pat nepagrįstai kaltinamojo veiką kvalifikavo pagal BK 284 straipsnio 1 dalį. Ta aplinkybė, jog veika padaryta viešojoje vietoje, dar nėra pakankamas pagrindas teigti, kad buvo sutrikdyta viešoji tvarka ar rimtis. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad padariniai, pasireiškiantys viešosios tvarkos ar rimties sutrikdymu, yra būtinas BK 284 straipsnio 1 dalyje numatyto nusikaltimo sudėties požymis, todėl teismas nuosprendyje turi konkrečiai įvardyti, kuo pasireiškė įžūlaus poelgio padariniai viešosios tvarkos aspektu, o ne apsiriboti abstrakčiu teiginiu apie viešosios tvarkos ar rimties pažeidimą. Nagrinėjamu atveju teismai BK 284 straipsnio 1 dalies taikymą motyvavo kaltinamojo viešojoje vietoje atliktais įžūliais veiksmais, dėl ko vienam nukentėjusiajam buvo nesunkiai sutrikdyta sveikata, kita nukentėjusioji išsigando ir buvo kviečiama policija viešajai tvarkai atkurti. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad šios bylos kontekste viešosios tvarkos sutrikdymu negali būti laikomi nukentėjusiosios išgąstis bei policijos kvietimas, nes nukentėjusioji nebuvo pašalinis žmogus, ji elgėsi nederamai (plėšė konkurentų lankstinukus, tuo sukėlė kaltinamojo pasipiktinimą ir vėliau sekusius priešingus teisei veiksmus), o policija buvo kviečiama ne apsiginti nuo grasinimų, o dėl panaudoto smurto prieš kitą nukentėjusią. Atsižvelgiant į tai, teisėjų kolegija konstatavo, kad yra nenustatytas būtinas BK 284 straipsnio 1 dalyje numatytas nusikaltimo sudėties požymis – pavojingos veikos padariniai, todėl teismų sprendimų dalis dėl nuteisimo pagal BK 284 straipsnio 1 dalį panaikinta.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. birželio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-371-696/2015

BK 164 ir 245 straipsnių taikymas

Dėl BK 164 ir 245 straipsniuose nurodytų nusikalstamų veikų atskyrimo

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje nukentėjusieji teigė, kad teismai, nuteisdami kaltinamąjį pagal BK 245 straipsnį dėl teismų procesinių sprendimų, kuriais jo pilnamečiui sūnui buvo priteistas išlaikymas nuo pilnametystės iki šis baigs gimnaziją, nevykdymo, netinkamai aiškino BK 164 straipsnyje nurodytą „vaiko“ sąvoką ir dėl to netinkamai kvalifikavo kaltinamojo veiką pagal BK 245 straipsnį.

Šioje baudžiamojoje byloje kasacinis teismas pasisakė, kad pagal BK 164 straipsnį atsako tas, kas vengė pareigos pagal teismo sprendimą išlaikyti vaiką, mokėti lėšas vaikui išlaikyti ar teikti kitą būtiną materialią paramą vaikui. BK 245 straipsnis taikomas tam, kas nevykdė teismo sprendimo, nesusijusio su bausmėmis. BK 245 straipsnyje įtvirtinta teismo sprendimo nevykdymo sudėtis yra bendroji, t. y. iš esmės apimanti visus galimus teismų sprendimų, nesusijusių su bausme, nusikalstamo nevykdymo atvejus. Tuo tarpu BK 164 straipsnis yra specialioji norma BK 245 straipsnio atžvilgiu. BK 164 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos objektas – vaiko teisė į jo materialinį išlaikymą, o BK 245 straipsnyje numatyto baudžiamojo nusižengimo objektas yra teismų sprendimų vykdymo tvarka, teisingumo institucijų, valstybės autoritetas, papildomas objektas – turiniai asmenų interesai, jų teisės ir laisvės. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad pareiga išlaikyti vaiką gali išlikti ir vaikui sulaukus pilnametystės. Vienas iš tokių atvejų, kai parama vaikui būtina jam mokantis vidurinių, aukštųjų ar profesinių mokyklų dieniniuose skyriuose ir jis yra ne vyresnis nei 24 metų (CK 3.192¹ straipsnis). Taigi sisteminiu, loginiu ir lingvistiniu požiūriu CK 3.194 straipsnyje, reglamentuojančiame išlaikymo priteisimą, vaiku laikomas tik nepilnametis asmuo. Todėl už vengimą išlaikyti asmenį, sulaukusį pilnametystės, baudžiamoji atsakomybė pagal BK 164 straipsnį netaikoma. Tokiais atvejais taikoma bendroji BK 245 straipsnyje įtvirtinta teismo sprendimo nevykdymo sudėtis. Todėl, teisėjų

kolegija konstatavo, kad teismai, kvalifikuodami kaltinamojo nusikalstamus veiksmus pagal BK 245 straipsnį už minėtų teismo procesinių sprendimų, nesusijusių su bausmėmis, nevykdymą, tinkamai aiškino BK 164 straipsnyje nurodytą „vaiko“ sąvoką ir baudžiamojo įstatymo taikymo klaidos nepadarė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. birželio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-327-303/2015

BK 231 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl trukdymo pavojingumo

Šioje baudžiamojoje byloje kasacinis teismas išaiškino, kad pagal BK 231 straipsnio 1 dalį atsakoma tik už trukdymą konkrečios baudžiamosios bylos ikiteisminiam tyrimui. Įstatymas nepateikia trukdymo būdų sąrašo. Bet kuris trukdymas gali būti kvalifikuojamas pagal BK 231 straipsnį, jei trukdoma procesinei profesinei veiklai. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad būtina išsiaiškinti kiekvienos iš veikų pavojingumą. Procesio dalyvių ir ypač įtariamojo, kuris yra centrinė ikiteisminio tyrimo figūra, teisės yra skirtos proceso tikslams įgyvendinti, o ne piktnaudžiavimui savo teisėmis ir trukdymui ikiteisminio tyrimo pareigūnams. Nesutikdamas su pareikštais įtarimais asmuo gali apie tai nurodyti protokole, atsisakyti duoti parodymus, skusti procesinį veiksma. Nagrinėjamu atveju nuteistasis buvo iškviestas į apklausą tam, kad jam būtų pareikšti įtarimai dėl nusikaltimo padarymo. Ikiteisminio tyrimo pareigūnė, pareikšdama įtarimus, laikėsi baudžiamojo proceso įstatyme numatytos tvarkos, supažindino nuteistąjį su procesinėmis teisėmis, bendravo su juo dalykiškai ir korektiškai, tačiau nuteistasis pasirinko ne konstruktyvų proceso dalyvio elgesį, o įžūlius ir destruktivius veiksmus. Nuteistasis ikiteisminio tyrimo institucijoje elgėsi provokuojančiai, stengdamasis įnešti destruktiją, įžeisti procesinį veiksma atliekančius ir jame dalyvaujančius pareigūnus, o ne įgyvendinti įtariamojo procesines teises. Tačiau teisėjų kolegija taip pat atkreipė dėmesį į tai, kad trukdymas nėra vienareikšmis pavojingumo prasme, gali būti išreikštas įvairiai. Vertinant objektyvius veikos požymius reikšminga tai, kokie veiksmai buvo atlikti, kiek jie tęsėsi ir kaip pasireiškė. Teisėjų kolegija pažymėjo, jog šiuo atveju nuteistojo įžūlius ir destruktivus elgesys truko ne mažiau kaip pusantros valandos. Jo elgesys pasireiškė ne tik įžūliu ir ignoruojančiu elgesiu procesinio veiksmo metu (pavyzdžiui, šūkavimu, replikų apie pareigūnus laidymu tyrėjos kabinete; išaiškinus įtariamojo teises bei įteikus jam pranešimą apie įtarimą, atsisakymu pasirašyti, teigiant, kad kaltinimai jam absurdiški, surašyti ne pagal taisyklingą kodeksą; skysčio iš atsinešto termos gėrimu, rašant protokolus; atsineštos knygos apie D. K. demonstravimu, aiškinant, kad šioje knygoje tiesa ir visi įrodymai), bet ir demonstratyviu telefono aparato, kurį ikiteisminio tyrimo pareigūnė paprašė pateikti, remdamasi BPK reikalavimais, sudaužymu keletą kartų smūgiuojant į stalą. Todėl teisėjų kolegija padarė išvadą, kad teismai pagrįstai konstatavo nuteistojo veiksmuose subjektyvius veikos, numatytos BK 231 straipsnio 1 dalyje, požymius, nes objektyvieji veikos požymiai rodė, jog tai buvo ne trumpalaikis, pavienis poelgis, trukdantis procesinio veiksmo eigai, o ilgai trunkantis, pasireiškęs įvairiomis formomis, sąmoningas trukdymas ikiteisminio tyrimo pareigūnui atlikti su baudžiamosios bylos tyrimu susijusias pareigas. Tai pagrįstai pripažinta pavojinga veika, atitinkančia visus BK 231 straipsnio 1 dalyje numatytos veikos požymius.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. birželio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-381-697/2015

BK 235 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl išteisinimo už melagingų parodymų davimą pagrįstumo

Nagrinėjamoje baudžiamojoje byloje D. P. pagal BK 235 straipsnio 1 dalį buvo kaltinama tuo, kad, pakartotinai apklausiamas kaip liudytoja ikiteisminio tyrimo metu, priešingai nei per pirmąją apklausą, davė melagingus parodymus.

Kasacinis teismas nurodė, kad nukentėjęs asmuo ar liudytojas neatsako už melagingų parodymų davimą, jeigu pagal įstatymus turėjo teisę atsisakyti duoti parodymus, tačiau prieš apklausą nebuvo su šia teise supažindintas (BK 235 straipsnio 4 dalis). BPK 80 straipsnio 1 punkte nustatyta, kad kaip liudytojas negali būti apklausiamas asmuo, kuris gali duoti parodymus apie savo paties galbūt padarytą nusikalstamą veiką, išskyrus atvejus, kai jis sutinka duoti tokius parodymus, taikant BPK 82 straipsnio 3 dalyje numatytus liudijimo ypatumus. Be to, teismų praktikoje pripažįstama, kad minėtą BPK įtvirtintą nuostatą būtina aiškinti platesniame – tiek Lietuvos Respublikos Konstitucijos, tiek EŽTT sprendimų – kontekste. Pagal EŽTT praktiką verčiant liudyti prieš save yra pažeidžiamas teisingo proceso principas, įtvirtintas Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 6 straipsnio 1 dalyje. Asmens įpareigojimas (vertimas) atsakyti į klausimus apie įvykius, dėl kurių jam pareikštas kaltinimas Konvencijos 6 straipsnio prasme, nesuderinamas su teise tylėti ir neduoti parodymų prieš save, kuri yra neatskiriama teisingo proceso sąvokos dalis. Šis principas galioja ir tuo atveju, kai nurodytas įpareigojimas (vertimas) asmeniui taikomas skirtingame procese negu tas, kuriame pareikštas kaltinimas. Konstitucijos 31 straipsnio 3 dalyje įtvirtintas draudimas versti duoti parodymus prieš save, savo šeimos narius ar artimus giminaičius konstitucinėje jurisprudencijoje aiškinamas taip, kad fizinis asmuo gali atsisakyti duoti parodymus, kuriais remiantis jis pats, jo šeimos narys ar artimas giminaitis galėtų būti patraukti ne tik baudžiamojon, bet ir kitos rūšies teisinėn atsakomybėn, jeigu galima sankcija pagal savo pobūdį ir dydį (griežtumą) prilygtų kriminalinei bausmei. Kita vertus, Konstitucijos 31 straipsnio 3 dalyje nustatytas teisinis reguliavimas nereiškia, kad fizinis asmuo negali duoti tokių parodymų savanoriškai, t. y. niekieno neverčiamas. Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad asmuo negali būti apklausiamas kaip liudytojas apie bet kokias aplinkybes, kurios galėtų būti pagrindas vėliau jam reikšti įtarimus ar kaltinimus ne tik tiriamoje baudžiamojoje byloje, bet ir bet kurioje kitoje „baudžiamojo pobūdžio“ byloje. Formalus įtarimų nepareiškimas neleidžia kategoriškai teigti, kad asmens teisė atsisakyti duoti parodymus prieš save nebuvo varžoma. Dėl to sprendžiant, ar tokia teisė nebuvo varžoma, atsižvelgtina ne tik į tai, ar procesine prasme asmeniui buvo pareikšti įtarimai dėl aplinkybių, kurios buvo tiriamos baudžiamojoje byloje, bet būtina įvertinti visus faktinius bylos duomenis. Nagrinėjamu atveju D. P., kaip liudytoja, nors ir buvo pasirašytinai įspėta dėl baudžiamosios atsakomybės dėl melagingų parodymų davimo, tačiau turėjo realų pagrindą manyti, kad ji apklausiamas ne kaip neutrali liudytoja, bet kaip potenciali įtariamoji, nes prieš pirmąją apklausą jos bute buvo atlikta krata, kurios metu paimti buhalteriniai veiklos pagal verslo liudijimą ir kitokio pobūdžio dokumentai, o iš karto po apklausos iš D. P. buvo paimtas jos mobiliojo ryšio telefonas. D. P. davė parodymus apie tai, kad neoficialiai, prisidengdama verslo liudijimu, išduotu jos vardu, dirbo kitų asmenų, prieš kuriuos buvo vykdomas baudžiamasis procesas, naudai. Teisėjų kolegijos nuomone, D. P. iš tiesų turėjo pagrindą bijoti teisinės atsakomybės, pvz., už padėjimą kitiems asmenims vykdyti nusikalstamą veiklą arba už pačios padarytą kurį nors ekonominio pobūdžio administracinės teisės pažeidimą.

Atsižvelgdama į tai, kad apklausų metu buvo BPK 80 straipsnio 1 punkte nurodyta aplinkybė, teisėjų kolegija konstatavo, jog D. P., kaip liudytoja, galėjo būti apklausta tik jos sutikimu, išaiškinant teisę apklausos metu turėti įgaliotąjį atstovą, reikalauti būti pripažintai įtariamąja, neįspėjant dėl atsakomybės už melagingų parodymų davimą, atsisakymą ar vengimą juos duoti (BPK 82 straipsnio 3 dalis), tačiau tai nebuvo padaryta, dėl to, vadovaujantis imperatyvia BK 235 straipsnio 4 dalyje nustatyta taisykle, kasacinis teismas priėjo prie išvados, kad D. P. negali atsakyti už melagingų parodymų davimą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. birželio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-305-788/2015

2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas

BPK 20 straipsnio taikymas

Dėl duomenų, gautų operatyvinio tyrimo (kriminalinės žvalgybos) metu, pripažinimo įrodymais pagal BPK 20 straipsnio nuostatas

Šioje baudžiamojoje byloje kilo ginčas, ar teismai nuosprendžiuose pagrįstai rėmėsi byloje esančiais vieno iš nuteistųjų pokalbių telefonu įrašais, nes abiem nuteistiesiems inkriminuotos nusikalstamos veikos nebuvo įtrauktos į tuo metu galiojusio Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo (toliau – OVI) 9 straipsnyje numatytą sąrašą nusikalstamų veikų, dėl kurių galėjo būti pradedamas operatyvinis patikrinimas. Be to, tokiu būdu gauta informacija buvo prijungta prie šios bylos be ikiteisminio tyrimo teisėjo leidimo (BPK 162 straipsnio nuostatų pažeidimas).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinė sesija pažymėjo, kad galimos tokios teisinės situacijos, kai atliekant slaptą telekomunikacijų tinklais perduodamos informacijos turinio kontrolę gaunami ir tam tikri duomenys, leidžiantys įtarti apie kitas asmens (asmenų) daromas nusikalstamas veikas. Šiuo atveju kyla klausimas dėl to, ar tokiu būdu gauti faktiniai duomenys gali būti panaudoti kaip įrodymai baudžiamajame procese dėl šių kitų nusikalstamų veikų, t. y. nusikalstamų veikų, dėl kurių techninių priemonių panaudojimas specialia tvarka nebuvo sankcionuotas. Jeigu šios kitos nusikalstamos veikos pateko į kategoriją veikų, nurodytų OVI nuostatose ir sudarančių pagrindą pagal įstatymą atlikti operatyvinį veiksmą, tai dėl jų gauta informacija gali būti kaip įrodymai naudojama ir kituose baudžiamuosiuose procesuose. Duomenų, gautų atliekant slaptą telekomunikacijų tinklais perduodamos informacijos turinio kontrolę, kaip įrodymų, reikšmės ir jų naudojimo baudžiamajame procese galimybės nepaneigia ir tai, kad nusikalstama veika, dėl kurios buvo sankcionuotas techninių priemonių panaudojimas specialia tvarka, vėliau (ikiteisminio tyrimo ar bylos nagrinėjimo metu) buvo perkvalifikuota pagal kitus BK straipsnius, taip pat ir tokius, kuriuose dėl numatytų nusikalstamų veikų negalėjo būti atliekami operatyvinio tyrimo veiksmai. EŽTT praktikoje akcentuojama, kad nusikalstamos veikos, dėl kurių gali būti nuspręsta taikyti slapto sekimo priemonės, turi būti nurodytos įstatyme ir tai traktuojama kaip viena iš minimalių garantijų, siekiant išvengti piktnaudžiavimo apribojant Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 8 straipsnyje įtvirtintas asmens teises. Operatyviniai veiksmai teisėtai gali būti atliekami tik esant konkrečiam įstatyme nustatytam faktiniam pagrindui – informacijai ne apie bet kokią, o tik apie įstatyme nurodytą nusikalstamą veiką (veikas) – ir vykdomi tik siekiant surinkti duomenų apie tokią veiką.

Plenarinė sesija išaiškino, kad nagrinėjamoje byloje duomenys, gauti atliekant slaptą telekomunikacijų tinklais perduodamos informacijos turinio kontrolę ir leidžiantys įtarti apie kitas asmens (asmenų) daromas nusikalstamas veikas, kurios nepatenka į kategoriją nusikalstamų veikų, dėl kurių pagal OVI galėjo būti atliekamas šis operatyvinio tyrimo veiksmas, atsižvelgiant į tai, kad buvo nesilaikoma ir kitų įstatymuose įtvirtintų šios informacijos panaudojimo kitame baudžiamajame procese taisyklių, gali būti ir nepripažinti įrodymais pagal BPK ir jais gali būti nesiremiam nagrinėjant baudžiamąją bylą. Šiuo atveju turi būti vertinama ir tai, ar tokių duomenų naudojimas baudžiamajame procese, grindžiant teismo sprendimą, gali (negali) būti laikomas nepagrįstu asmens teisės į privatumą suvaržymu, pažeidžiančiu proporcingumo reikalavimus. Pagal BPK 20 straipsnio nuostatas, nepripažinus tokiu būdu gautų duomenų įrodymais, sprendžiama, ar pakanka kitų įrodymų konstatuoti, kad asmuo padarė nusikalstamą veiką.

Taigi nagrinėjamoje byloje teismai nuosprendžiuose nepagrįstai kaip įrodymais rėmėsi byloje esančiais J. V. pokalbių telefonu įrašais, nes nuteistiesiems inkriminuotos nusikalstamos veikos nebuvo įtrauktos į tuo metu galiojusio OVI 9 straipsnyje numatytą sąrašą nusikalstamų veikų, dėl kurių galėjo būti pradedamas operatyvinis tyrimas. Juolab kad tokiu būdu gauta informacija buvo prijungta prie šios bylos be ikiteisminio tyrimo teisėjo leidimo, taip pažeidžiant BPK 162 straipsnio (įstatymo redakcija, galiojusi operatyvinių veiksmų atlikimo ir jų panaudojimo ikiteisminio tyrimo

metu) nuostatas. Plenarinė sesija taip pat pažymėjo, kad bylų sujungimas ir išskyrimas nepaneigia iš BPK 162 straipsnio (įstatymo redakcija, galiojusi operatyvinių veikslių atlikimo ir jų panaudojimo ikiteisminio tyrimo metu) kylančio reikalavimo viename baudžiamajame procese OVĮ tvarka gautus duomenis apie privatų asmens gyvenimą panaudoti kitoje baudžiamojoje byloje tik gavus ikiteisminio tyrimo teisėjo leidimą.

Nagrinėjamu atveju kasacinis teismas konstatavo, kad teismai padarė neteisingas išvadas, pripažindami, jog minėti pokalbių telefonu įrašai gauti įstatymų nustatyta tvarka.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2015 m. birželio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-94-895/2015

III. CIVILINĖS BYLOS

Asmenys

Dėl asmens teisės gerbti privatų gyvenimą tinkamo įgyvendinimo ir Asmens duomenų apsaugos įstatymo taikymo, sprendžiant dėl žemės sklypo bendraturčio teisės, be kitų bendraturčių sutikimo, įrengti ir naudoti stebėjimo kameras

Apžvelgiamoje byloje ieškovė prašė įpareigoti žemės sklypo bendraturtį pašalinti stebėjimo kameras, kurias šis įrengė neturėdamas jos sutikimo, nuo bendro gyvenamojo namo. Pirmosios instancijos teismas ieškinį atmetė, o apeliacinės instancijos teismas ieškinį tenkino.

Kasacinis teismas nurodė, kad stebėjimo kamerų įrengimo teisėtumas svarstytinas atsižvelgiant tiek į ieškovės teisės į privataus gyvenimo gerbimą ribojimo proporcingumo principą, tiek į teisingos abiejų ginčo šalių interesų pusiausvyros vertinimą pagal byloje teismų nustatytas aplinkybes. Kasacinis teismas pažymėjo, kad ginčo šalių namų valda nėra vieša vieta. Atsakovo įrengta stebėjimo sistemos paskirtis – jo turto apsaugos funkcija, kurios, kaip jis teigia, poreikis atsirado po to, kai turtas buvo pradėtas gadinti. Taigi ieškovės privataus gyvenimo gerbimo ribojimas turi teisėtą tikslą, susijusį su reikšmingu Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje (toliau – Konvencija) įtvirtintu atsakovo ginamu interesu apsaugoti savo turtą (Konvencijos 1 protokolo 1 straipsnis (nuosavybės apsauga)). Pripažinęs, kad ieškovės privataus gyvenimo gerbimo ribojimas turi teisėtą tikslą, kasacinis teismas vertino ieškovės privataus gyvenimo ribojimo proporcingumą. Bylą nagrinėję teismai nustatė, kad į atsakovo kameromis filmuojamą vaizdą patenka ne tik atsakovui priklausanti namų valdos dalis, bet ir dalis šalių bendrai naudojamo žemės sklypo, kiemo, taip pat visi asmenys, gyvenantys name, bei į namą ateinantys pašaliniai asmenys. Be to, nuolatinio filmavimo, nors ir atviru, kurį būtų galima pripažinti mažesne apimtimi ribojančiu asmens privatumą, sudaromas pagrįstas nuolatinio stebėjimo išėjus iš namų pojūtis. Byloje nepateikta įrodymų, jog nėra galimybių kamerų sumontuoti taip, kad jos fiksuotų tik atsakovui priklausančius ir jo saugomus objektus. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas darė išvadą, kad atsakovas turi galimybę maksimaliai susiaurinti kameromis stebimos teritorijos apimtį pasiekdamas tą patį teisėtą tikslą, taip pat išvengiant ieškovės privataus gyvenimo gerbimą ribojančių priemonių arba, jei tai objektyviai neįmanoma, jas padarant proporcingomis siekiamam tikslui. Kasacinis teismas konstatavo, kad atsakovas nepagrįstai apribojo ieškovės teisę į privataus gyvenimo gerbimą, stebėjimo kamerų įrengimas neatitiko teisingos ginčo šalių interesų pusiausvyros principo, nebuvo užtikrinta Konvencijoje įtvirtinta asmens teisė į privataus gyvenimo neliečiamumą.

Kasacinis teismas taip pat atkreipė dėmesį, kad ieškovė neturi praktinių galimybių kontroliuoti gautų duomenų naudojimą, saugojimą, ištrynimą. Atsakovo vykdomas vaizdo stebėjimas nors ir teisėtu tikslu, tačiau neatitinka Asmens duomenų apsaugos įstatymo 19 straipsnio 1 dalies nuostatų tiek stebimos teritorijos, tiek renkamų vaizdo duomenų apimčių prasme, todėl ieškovės pažeistos asmens duomenų apsaugos teisės gintinos įpareigojant atsakovą pašalinti visas stebėjimo kameras nuo gyvenamojo namo. Tačiau kasacinis teismas pažymėjo, kad tai neatima iš

atsakovo teisės naudoti vaizdo stebėjimo priemonių teisėtam tikslui ir sąlygomis, atitinkančiomis Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo reikalavimus. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-430-415/2015

Šeimos teisė

Dėl santuokos nutraukimo bylos dalies sustabdymo

Apžvelgiamoje byloje kilo teisinis klausimas, ar, nustačius pagrindą sustabdyti santuokos nutraukimo bylą, kol bus išnagrinėtos kitos bylos, kuriose ginčijami sutuoktinių sudaryti sandoriai, byla galėjo būti stabdoma tik tokia apimtimi, kaip tai padarė pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai, t. y. ar iš viso galėjo būti taikomas dalinis bylos sustabdymas dėl turto padalijimo, taip atskiriant šį reikalavimą nuo kitų santuokos nutraukimo byloje spręstinių klausimų, kurių nagrinėjimą teismai nutarė tęsti.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad bylos sustabdymą reglamentuojančiose CPK normose tiesiogiai nėra nustatyta galimybė stabdyti bylos dalį, t. y. esant įstatyme nustatytiems pagrindams laikinai nespęsti tam tikrų byloje pareikštų reikalavimų, tačiau toks procesinis veiksmas iš esmės galimas, o kai kuriais atvejais, siekiant operatyviai apginti asmens teises ar teisėtus interesus, kai bylą dėl kitų reikalavimų reikia stabdyti, – tikslingas ir skatintinas. Dalies bylos sustabdymas neatskiriamai susijęs su galimybe priimti dalinį sprendimą – sustabdyti dalį bylos galima tik tokiu atveju, jei dėl kitos bylos dalies galimas dalinio sprendimo priėmimas.

Kasacinis teismas formuoja nuoseklią praktiką, kad santuokos nutraukimo padarinių klausimai turi būti sprendžiami toje pačioje byloje kaip ir santuokos nutraukimas ir tik išimtiniais atvejais galimas tokių reikalavimų sprendimas atskiroje byloje. Dalinio teismo sprendimo (CPK 261 straipsnis) ar reikalavimų padalyti bendrą turtą išskyrimas į atskirą bylą (CPK 136 straipsnis) taikomas tik išimtiniais atvejais siekiant apsaugoti proceso šalių ar kitų asmenų teises ar įstatymo saugomus interesus. Šioje byloje teismai kaip išskirtines aplinkybes, sudarančias pagrindą stabdyti ne visą, bet tik dalį bylos (dėl santuokinio turto padalijimo), o dėl nesustabdytos bylos dalies (santuokos nutraukimo ir kitų reikalavimų) priimti dalinį sprendimą, nurodė tai, jog atsakovas gyvena su kita moterimi, kuri laukiasi jo vaiko. Kasacinis teismas su tokiu išimtinių aplinkybių vertinimu nesutiko ir, atsižvelgdamas, be kita ko, į tai, kad ieškinį dėl santuokos nutraukimo pareiškė ieškovė, o ne atsakovas, sprendė, jog šiuo konkrečiu atveju nėra pagrindo konstatuoti, kad nepriėmus dalinio sprendimo atsakovo teisės liks neapgintos ar bus pažeistos kitų asmenų teisės, todėl nėra teisinio pagrindo sustabdyti tik bylos dalį dėl turto padalijimo, o dėl kitų reikalavimų (santuokos nutraukimo dėl kito sutuoktinio kaltės, neturtinės žalos atlyginimo, vaiko gyvenamosios vietos nustatymo, išlaikymo nepilnamečiam vaikui priteisimo) bylą nagrinėti ir dėl jų spręsti daliniu sprendimu.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinės teisėjų kolegijos 2015 m. birželio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-357-248/2015

Daiktinė teisė

Dėl priverstinę hipoteką reglamentuojančių teisės normų aiškinimo ir taikymo

Ieškovas prašė nustatyti priverstinę hipoteką atsakovo nekilnojamajam turtui iki visiško teismo nutartimi kitoje byloje patvirtintos taikos sutarties įvykdymo. Pirmosios instancijos teismas ieškinį atmetė, o apeliacinės instancijos teismas ieškinį tenkino.

CK 4.175 ir 4.178 straipsnių (įstatymo redakcijos, galiojančios nuo 2012 m. liepos 1 d.) normų sisteminė analizė lemia išvadą, kad teismas savo sprendimu turi teisę nustatyti priverstinę

skolininko nekilnojamojo daikto hipoteką tik esant šių sąlygų visumai: 1) turi egzistuoti teismo sprendimu patenkintas reikalavimas dėl pinigų išieškojimo; 2) turi būti pateiktas teismui kreditoriaus prašymas dėl priverstinės hipotekos nustatymo (išskyrus išimtinis įstatymo numatytus atvejus, kai teismas turi teisę nustatyti priverstinę hipoteką *ex officio* (pvz., CK 3.197 straipsnis); 3) turi egzistuoti CK įtvirtintas priverstinės hipotekos nustatymo atvejis (pvz., CK 3.197 straipsnis, 5.71 straipsnis); 4) nekilnojamas daiktas, į kurį siekiama nustatyti priverstinę hipoteką, turi priklausyti skolininkui nuosavybės teise. Tik esant šių sąlygų visumai, teismo sprendimu gali būti nustatoma priverstinė hipoteka, atitinkamai konkrečiai įstatymo nenurodytais atvejais priverstinė hipoteka negali būti nustatoma. Kasacinis teismas pažymėjo, kad kai daikto, į kurį prašoma nustatyti priverstinę hipoteką, perleidimo sandoris yra nuginčytas *actio Pauliana* pagrindu, CK nenustato teisės tokį sandorį nuginčijusio kreditoriaus naudai nustatyti priverstinę hipoteką skolininkui gražintam turtui. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas sprendė panaikinti apeliacinės instancijos teismo sprendimą, kuriuo nepagrįstai, nesant tam teisinio pagrindo, nustatyta priverstinė hipoteka ieškovo naudai atsakovo nekilnojamajam turtui, ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą, kuriuo ieškinys buvo atmestas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. birželio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-361-611/2015

Dėl asmens, sudariusio pensijų kaupimo sutartį, nuosavybės teisių į jo pensijų fonde sukauptą finansinį turtą įgyvendinimo

Ieškovė prašė įpareigoti atsakovus pensijų kaupimo sutarties pagrindu sudaryti su ja vienkartinę pensijų išmokos sutartį ir vienu kartu išmokėti visą ieškovės pensijų fondo sąskaitoje sukauptą sumą. Apžvelgiamoje byloje kilo ginčas dėl Pensijų kaupimo įstatymo nuostatų, įtvirtinančių pareigą tam tikromis įstatyme nurodytomis sąlygomis sudaryti pensijų anuiteto sutartį, kurios pagrindu pensija mokama periodinėmis išmokomis, teisėtumo ir tinkamo taikymo. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį atmetė.

Kasacinis teismas nurodė, kad ieškovė turi gintiną „nuosavybės interesą“ pagal Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 1 protokolo 1 straipsnį, kurį jai suteikia Pensijų kaupimo įstatymas. Atsižvelgiant į tai, ieškovės pensijų fonde sukauptas finansinis turtas laikytinas jos gintinos nuosavybės teisės objektu, kuriam taikytini Konvencijoje ir Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtinti nuosavybės teisės apsaugos standartai.

Kasacinis teismas sprendė, kad ginčo atveju nėra pagrindo pripažinti, jog Pensijų kaupimo įstatyme ir jo pagrindu sudarytoje pensijų kaupimo sutartyje įtvirtintas privalomas pensijų anuitetas akivaizdžiai be pagrindo ir nepateisinamai ribotų pensininko nuosavybės teisę į sukauptas pensijų fondo lėšas ar nebūtų proporcingas tokiu ribojimu siekiamiems tikslams. Pirmiau nurodytos teisės suvaržymas yra pateisinamas Konvencijos 1 protokolo 1 straipsnio prasme, nes tenkinamos visos būtinosios tokio ribojimo teisėtumo sąlygos. Dėl įpareigojimo sudaryti anuiteto sutartį ieškovė pensijų fonde sukaupto finansinio turto nepraras, tik jai šis turtas bus išmokamas dalimis, taip užtikrinant, kad ji neliktų be pragyvenimo šaltinio. Be to, įsigijus pensijų anuitetą, tuo atveju, jei ieškovės gyvenimo trukmė viršytų vidutinę, tęstinis pragyvenimui skirtų periodinių išmokų mokėjimas jai būtų užtikrintas nepriklausomai nuo jos pensijų fonde sukauptos sumos dydžio. Svarbu ir tai, kad pensijų kaupimo schema, kurioje dalyvavo ieškovė, neprilygintina privačiai draudimo schemai, t. y. pati ieškovė papildomai nemokėjo jokių įmokų. Be to, sudarydama pensijų kaupimo sutartį ji žinojo (ar turėjo žinoti) apie pareigą sudaryti anuiteto sutartį atitinkamu momentu. Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad pagal anuiteto sutartį gautinos lėšos sudarys tik dalį ieškovės pensijos (ji papildomai gaus valstybinę pensiją), todėl nebus paneigta jos teisės į pensiją esmė. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas konstatavo, kad įpareigojimas įsigyti pensijų anuitetą tam tikromis įstatyme nustatytomis sąlygomis yra proporcingas, protingas ir pagrįstas teisės netrukdomai naudotis nuosavybe ribojimas Konvencijos prasme. Kasacinis teismas akcentavo, kad pagal Pensijų kaupimo įstatymo nuostatas, pensijų fondo vienetai konvertuojami į

pinigus kitą dieną po rašytinio dalyvio prašymo gavimo (Pensijų kaupimo įstatymo 24 straipsnio 3 dalis). Dėl to ieškovės lūkesčiui kreipimosi dieną sudaryti ir pensijų išmokos sutartį nebuvo teisėto pagrindo. Taip pat nėra teisinio pagrindo pripažinti ginčijamas pensijų kaupimo sutarties sąlygas dėl pareigos įsigyti pensijų anuitetą, kurios yra tiesiogiai perkeltos iš Pensijų kaupimo įstatymo, nesąžiningomis ar neproporcingai ribojančiomis vartotojo teises. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas apeliacinės instancijos nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. birželio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-372-690/2015

Dėl svetimo turto hipotekos davėjo materialinio teisinio suinteresuotumo atnaujinti CPK 366 straipsnio 1 dalies 7 punkto pagrindu procesą civilinėje byloje, kurioje išieškojimas nukreiptas į skolininkui priklausantį įkeistą turtą, užtikrinantį tos pačios prievolės vykdymą

Apžvelgiamoje byloje skolininko prievolės pagal kredito sutartį buvo užtikrintos tiek pareiškėjų (svetimo turto hipotekos davėjų), tiek ir paties skolininko nekilnojamojo turto įkeitimu. Pareiškėjai prašymą atnaujinti procesą civilinėje byloje, kurioje patvirtinta taikos sutartis dėl įkeisto skolininko turto pirkimo–pardavimo, grindė tuo, kad, nuo to, kaip ir už kokią kainą parduodamas ar kitaip perleidžiamas skolininkui priklausantis nekilnojamasis turtas, priklauso, ar bus nukreiptas išieškojimas į svetimo daikto hipoteka įkeistą pareiškėjų nekilnojamąjį turtą, ir kokia apimtimi. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai atmetė pareiškėjų prašymą dėl proceso atnaujinimo.

Kasacinis teismas konstatavo, kad kai prievolės įvykdymas užtikrintas skolininko turto hipoteka bei svetimo turto hipoteka ir, jos neįvykdžius, išieškojimas pirmiau nukreipiamas į skolininkui priklausantį įkeistą turtą, tai svetimo turto hipotekos davėjas turi materialinį teisinį suinteresuotumą dėl skolininkui priklausančio įkeisto turto pardavimo kainos, nes ši turi reikšmės jo materialiosioms pareigoms, jo prievolei apskritai bei jos apimčiai. Dėl to kasacinis teismas konstatavo, kad nėra teisinio pagrindo sutikti su apeliacinės instancijos teismo išvada, jog pareiškėjų prašyme dėl proceso atnaujinimo nurodytos taikos sutarties patvirtinimas nėra susijęs su pareiškėjų teisėmis ir pareigomis. Kasacinio teismo vertinimu, apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai sprendė, kad nėra reikšmingos pareiškėjų nurodomos aplinkybės dėl teismo nutartimi patvirtintos taikos sutarties objektu esančio turto kainos nustatymo tvarkos ir vertės. Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad CPK 365 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta nuostata, jog neįtraukti į bylos nagrinėjimą asmenys gali paduoti prašymus atnaujinti procesą tik CPK 366 straipsnio 1 dalies 7 punkte nustatytais pagrindais, yra imperatyvioji. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas sprendė, kad byla nagrinėjusių teismų nutartys naikintinos, procesas nurodytoje byloje atnaujintinas CPK 366 straipsnio 1 dalies 7 punkto pagrindu, pareiškėjai įtrauktini į bylos nagrinėjimą trečiaisiais asmenimis ir byla perduotina nagrinėti pirmosios instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. birželio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-365-701/2015

Dėl išieškojimą iš hipoteka užtikrintų reikalavimų reglamentuojančių materialiosios teisės normų taikymo laike

Pareiškėjas prašė panaikinti notarės išduotą vykdomąjį įrašą dėl skolos, netesybų ir nuostolių hipotekos kreditoriui išieškojimo, motyvuodamas tuo, kad šiuo įrašu nepagrįstai siūlomas priverstinis netesybų ir nuostolių išieškojimas, nes nebuvo jo ir hipotekos kreditoriaus susitarimo dėl maksimaliosios hipotekos. Apžvelgiamoje byloje kilo ginčas, kuria CK 4.174 straipsnio redakcija turėtų vadovautis notaras, išduodamas vykdomąjį įrašą dėl išieškojimo iš įkeisto turto, kurio įkeitimas užtikrintas iki 2012 liepos 1 d. sudarytu hipotekos lakštu, o prašymas išieškoti paduotas po 2012 liepos 1 d., įsigaliojus papildytoms ir pakeistoms CK ketvirtosios knygos Hipotekos skyriaus nuostatoms (2011 m. gruodžio 22 d. įstatymas Nr. XI-1842). Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai atmetė pareiškėjo skundą.

Kasacinis teismas nurodė, kad ginčo hipotekos lakšto sudarymo metu galiojusio CK 4.147 straipsnio 1 dalyje buvo nustatyta, kad hipoteka užtikrinamas pagrindinio reikalavimo įvykdymas, iš šio reikalavimo atsirandančių palūkanų, netesybų bei teismo išlaidų, susijusių su hipotekos vykdymu, išieškojimas. Taigi visi iki 2012 liepos 1 d. sudaryti hipotekos lakštai apėmė tiek pagrindinio reikalavimo, tiek netesybų ir nuostolių užtikrinimą, nebent pačiuose sandoriuose buvo nurodyta kitaip. Pagal CK 4.174 straipsnio redakciją, įsigaliojusią nuo 2012 m. liepos 1 d., hipoteka užtikrinamas pagrindinio reikalavimo įvykdymas ir iš šio reikalavimo atsirandančių palūkanų išieškojimas (CK 4.174 straipsnio 1 dalis). Tai reiškia, kad visų rūšių hipoteka (išskyrus maksimaliąją) užtikrinamas tik pagrindinio reikalavimo ir iš jo atsirandančių mokėjimo funkciją atliekančių palūkanų, kaip atlygio už pinigų naudojimą, išieškojimas. Dėl nuostolių, atliekančių minimalią kreditoriaus nuostolių kompensavimo funkciją, kitų nuostolių, netesybų ar dėl išieškojimo iš hipoteka įkeisto turto daikto turėtų išlaidų atlyginimo užtikrinimo hipoteka įkeistu turtu turi būti sudaroma maksimalioji hipoteka (CK 4.174 straipsnio 2 dalis). Kasacinis teismas pažymėjo, kad 2011 m. gruodžio 22 d. įstatymu Nr. XI-1842 pakeitus ir papildžius hipoteką reglamentuojančias materialiosios teisės normas, nenustatyta išimčių kitaip taikyti įstatymo nuostatas dėl teisių ir pareigų, įgytų pagal galiojusį įstatymą, t. y. nenustatyta materialiosios teisės normų galiojimo taisyklių laiko atžvilgiu. Civilinio kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo 54 straipsnio 2 dalies nuostata yra procedūrinė. Tai reiškia, kad sutartinė hipoteka baigiama priverstinio išieškojimo būdu pagal Civilinio kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo nustatytą sutartinės hipotekos baigimo tvarką (kreditoriui kreipiantis į notarą, šiam išduodant vykdomąjį įrašą ir pan.), tačiau ši norma nelemia tų teisių ir pareigų, kurios atsirado sudarant hipotekos sandorį. Kadangi pareiškėjui sutartine hipoteka įkeičiant jam nuosavybės teise priklausantį butą galiojo CK 4.174 straipsnio 1 dalies nuostata, pagal kurią hipoteka užtikrinamas tiek pagrindinės prievolės ir palūkanų vykdymas, tiek kreditoriaus nuostolių ir netesybų išieškojimas, ir nėra jokių duomenų, kad sutartinės hipotekos sandoriu buvo nustatytos kitokios sąlygos, tai ginčiui spręsti taikytinos hipotekos sandorio sudarymo metu galiojusios materialiosios teisės normos. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. birželio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-392-421/2015

Dėl trečiojo asmens, įvykdžiusio dalį solidariosios skolininko prievolės, teisės perimti atitinkamą dalį hipoteka užtikrinančių kreditoriaus teisių

Apžvelgiamoje byloje prievolės dalį už skolininką įvykdęs ieškovas prašė priteisti iš skolininko kreditoriui sumokėtą skolos dalį ir palūkanas bei pripažinti jį hipotekos lakšto, kuriuo skolininko turtas įkeistas kreditoriui, šalimi (hipotekos kreditoriumi) kartu su pirmuoju kreditoriumi. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį tenkino.

Kasacinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija nurodė, kad nors CK normos *expressis verbis* nenustato nei subrogacijos, nei prievolių užtikrinimo priemonių (tiek asmeninių, tiek daiktinių) perėmimo dalinio prievolės įvykdymo atveju, tokia galimybė nustatyta iš bendrųjų prievolių vykdymą, reikalavimų perėmimą ir prievolių dalumą nustatančių CK normų turinio. Modifikuodama anksčiau pradėtą formuoti teismų praktiką dėl įvykdžiusio prievolės dalį trečiojo asmens reikalavimo teisių į skolininko turtą perėmimo apimties, kasacinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija išaiškino, kad trečiajam asmeniui įvykdžius dalį pagrindinės prievolės ir kreditoriui priėmus tokį prievolės įvykdymą, trečiajam asmeniui pereina regreso teisė į skolininko turtą dėl sumokėtos skolos išieškojimo bei atitinkama pagrindinę prievolę užtikrinančių hipotekos ir įkeitimo teisių dalis; tokiu atveju kreditoriaus likusios reikalavimo teisės į įkeistą turtą turi būti tenkinamos pirmumo tvarka.

Solidariosios prievolės ypatumai lemia tai, jog kai trečiasis asmuo (solidariosios prievolės atžvilgiu) įvykdo solidariają prievolę, laikoma, kad ji pasibaigia įvykdymu visų solidariųjų skolininkų atžvilgiu. Esant solidariajai skolininkų prievolei, kreditoriaus teisei priimti prievolės

vykdymą iš trečiojo asmens užtenka vieno iš solidariųjų skolininkų sutikimo. Tokiu atveju, kai solidarioji prievolė kilusi iš laidavimo santykių, prievolę tinkamai įvykdęs trečiasis asmuo, jei kreditorius priima įvykdymą, įvykdo ir pagrindinę (skolininko), ir akcesorinę (laiduotojo) prievolę, todėl jam pereina kreditoriaus teisės, susijusios tiek su pagrindiniu skolininku, tiek su laiduotoju.

Atsižvelgdama į nurodytus argumentus, kasacinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija apeliacinės instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinės teisėjų kolegijos 2015 m. birželio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-276-469/2015

Viešieji pirkimai

Dėl tiekėjo teisės ginčyti perkančiosios organizacijos veiksmus įgyvendinimo ir šios teisės užtikrinimo teismo procese

Apžvelgiamoje byloje kilo ginčas dėl ieškovės (dalyvės, tiekėjos), kurios pasiūlymas atmestas dėl to, kad neatitinka reikalavimų pirkimo objektui, teisinio suinteresuotumo ginčyti perkančiosios organizacijos sprendimus dėl kito dalyvio pasiūlymo vertinimo ir tinkamo tokios teisės įgyvendinimo. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį atmetė.

Kasacinis teismas nurodė, kad atsižvelgiant į ieškovės teisinės gynybos veiksmų seką, pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai šiuo atveju nepagrįstai nesiėmė iniciatyvos išsklaidyti objektyvių ieškovės pateiktų abejonių, grindžiamų faktiniais duomenimis (nuotraukomis), dėl trečiojo asmens pasiūlymo vertinimo teisėtumo, atsižvelgiant į skaidrumo ir lygiateisiškumo principus. Kasacinis teismas konstatavo, kad tiekėjas, kuris mano, jog perkančioji organizacija nesilaikė Viešųjų pirkimų įstatymo (toliau – VPĮ) reikalavimų ir tuo pažeidė ar pažeis jo teisėtus interesus, turi teisę ginčyti perkančiosios organizacijos veiksmus ar priimtus sprendimus, o ne kito tiekėjo pasiūlymo atitiktį viešojo pirkimo sąlygoms, *a fortiori*, kuri (atitiktis) galutinai dar neįvertinta. Ieškovės veiksmai ir jų atlikimo tikslai savo turiniu reiškia reikalavimą dalyvių pasiūlymus vertinti vienodai, kas suponuoja arba abiejų dalyvių teisę tikslinti panašius ar tapačius trūkumus, arba perkančiosios organizacijos pareigą dėl tokių neatitiktį pasiūlymus atmesti.

VPĮ 41 straipsnio 1 dalyje įtvirtintomis informavimo taisyklėmis siekiama užtikrinti visų suinteresuotų kandidatų ir dalyvių teisę gauti informaciją apie visos pirkimo procedūros rezultatus, ir ne tik tokią, kuri nustatyta šio straipsnio 2 dalyje (ginčo atveju – informuojant dalyvį apie jo pasiūlymo atmetimo priežastis), bet ir tokią, kurioje nurodoma nustatyta pasiūlymų eilė ir laimėjęs pasiūlymas. Kasacinis teismas pažymėjo, kad suinteresuoto dalyvio apibrėžtis įtvirtinta VPĮ 2 straipsnio 27 dalyje, nurodant, jog tai – bet kuris dalyvis, išskyrus dalyvį, kuris galutinai pašalintas iš pirkimo procedūros, t. y. jam pranešta apie pasiūlymo atmetimą, ir kurio pašalinimas dėl praleisto senaties termino negali būti ginčijamas arba dėl kurio pašalinimo pagrįstumo yra įsiteisėjęs teismo sprendimas. Kasacinis teismas konstatavo, kad perkančioji organizacija apie viešojo pirkimo procedūros rezultatus ieškovę turėjo informuoti vadovaudamasi VPĮ 41 straipsnio 1 dalimi, tačiau šios pareigos nevykdė. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas sprendė, kad ieškovė perkančiajai organizacijai pateikusi pretenziją dėl jos sprendimų trečiojo asmens pasiūlymą pripažinti atitinkančiu visus viešojo pirkimo sąlygų reikalavimus, jį įrašyti į pirmą vietą eilėje ir pakviesti pasirašyti sutarties panaikinimo, laikėsi VPĮ 94 straipsnio 1 dalies 1 punkte nustatyto termino, nes nėra duomenų, kurių pagrindu galima būtų teigti, jog apie ginčijamus atsakovės sprendimus ieškovė sužinojo anksčiau nei iš perkančiosios organizacijos atsiliepimo į ieškinį, pateikto pirmosios instancijos teismui šioje byloje. Kasacinis teismas konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas privalėjo tenkinti ieškovės dubliku pateiktą pareiškimą tikslinti ieškinio dalyką (reikalavimus), nes galimybė ginčyti perkančiosios organizacijos sprendimo dėl trečiojo asmens pasiūlymo vertinimo teisėtumą atsirado po ieškinio teismui pateikimo dienos. Atsižvelgdamas į nurodytus argumentus, kasacinis teismas bylą grąžino iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. birželio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-362-415/2015

Dėl tiekėjo teisės reikalauti iš perkančiosios organizacijos kartu atlyginti tiesioginius ir netiesioginius nuostolius

Apžvelgiamoje byloje spręstas klausimas, ar ieškovui (tiekėjui), reikalaujančiam atlyginti dėl neteisėtų perkančiosios organizacijos veiksmų, kilusius netiesioginius nuostolius (negautas pajamas), kartu gali būti atlyginti ir tiesioginiai nuostoliai (patirtos išlaidos). Pirmosios instancijos teismas, be netiesioginių nuostolių, priteisė ir dalį tiesioginių nuostolių, o apeliacinės instancijos teismas priteisė tik negautas pajamas.

Kasacinis teismas konstatavo, kad tais atvejais, kai tiekėjas reikalauja tiek tiesioginių, tiek netiesioginių nuostolių, teismas gali atkurti tik vienos rūšies praradimus (jei ieškovas reikalauja abiejų, teismas pagal tiekėjų pažeistų teisių gynybos veiksmingumo principą turėtų tenkinti didesnės vertės reikalavimą); priešingas teismo sprendimas lemtų dvigubą perkančiosios organizacijos civilinės atsakomybės taikymą. Ši kasacinio teismo pozicija grindžiama netiesioginių nuostolių atlyginimo tikslu – atkurti dėl neteisėtų perkančiosios organizacijos veiksmų prarastą ieškovo (tiekėjo) ir atsakovo (pirkėjo) turtinių interesų pusiausvyrą. Šalys *de jure* gražinamos į padėtį, kuri *de facto* jau nebegalės egzistuoti, nes sutartis sudaryta su kitu tiekėju. Tokiu atveju vertinama, kokias pajamas ieškovas būtų gavęs, jei su juo būtų sudaryta sutartis. Pagal šį vertinimą iš esmės turėtų būti daroma išvada, kad, jei sutartis būtų sudaryta su ieškovu ir iš šio sandorio jis būtų gavęs pajamų bei patyręs išlaidų, jo gautu grynuoju pelnu būtų padengiamos ir tiesioginės išlaidos, patirtos rengiantis dalyvauti ir dalyvaujant pirkimo procedūrose. Atsižvelgdamas į nurodytus argumentus, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo sprendimo dalį, kuria priteista atsakovui iš ieškovo netesybos, paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. birželio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-413-378/2015

Civilinio proceso teisė

Dėl 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos Reglamento (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo bei vykdymo 6 straipsnio 1 punkto taikymo

Ieškovas prašė pripažinti negaliojančiomis atsakovų sudarytas akcijų pirkimo–pardavimo sutartis *actio Pauliana* pagrindu, taip pat prašė pripažinti negaliojančia atsakovų sudarytą akcijų pasirašymo sutartį ir taikyti restituciją. Pirmosios instancijos teismas paliko ieškinį nenagrinėtą, kaip neteismingą, o apeliacinės instancijos teismas nutartį panaikino.

2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos Reglamento (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo bei vykdymo (toliau – Reglamentas) 6 straipsnio 1 punkte įtvirtinta specialiosios jurisdikcijos taisyklė, pagal kurią valstybėje narėje gyvenančiam (turinčiam buveinę) asmeniui, kai toks asmuo yra vienas iš atsakovų, byla gali būti iškelta teismuose pagal bet kurio iš atsakovų nuolatinę gyvenamąją vietą, jeigu reikalavimai yra taip glaudžiai susiję, kad yra tikslinga juos nagrinėti ir spręsti visus iš karto, siekiant išvengti atskirų teismo procesų metu priimtų sprendimų nesuderinamumo. Kasacinis teismas nurodė, kad, siekiant pasinaudoti Reglamento 6 straipsnio 1 punkte nurodyta specialiosios jurisdikcijos taisykle, ryšys tarp reikalavimų, pareikštų skirtingiems atsakovams, turi būti ne bet koks, o toks, kuris pateisintų reikalavimų nagrinėjimą kartu, kad būtų išvengta nesuderinamų teismų sprendimų priėmimo rizikos. Tai, ar ši sąlyga tenkinama kiekvienoje individualioje byloje, turi patikrinti nacionalinis teismas, todėl tai kiekvienu atveju yra nacionalinio teismo vertinimo dalykas ir diskrecija. Kasacinis teismas pažymėjo, kad ieškovo reikalavimai dėl atsakovų sudarytų akcijų pirkimo–pardavimo

sutarčių atitinka *actio Pauliana* pagrindą ir tikslus, nes šių sandorių nuginkijimas turėtų įtakos skolininko mokumui. Tačiau akcijų pirkimo–pardavimo sutarčių šalių registruotos buveinės vietos yra Kipro Respublikoje, todėl šis ginčas teisingas Kipro Respublikos teismams. Ieškovas negali remtis akcijų pirkimo–pardavimo sutarties sąlyga, kurioje nurodyta, kad ji sudaryta ir aiškintina pagal Lietuvos Respublikos įstatymus, nes jis nėra šios sutarties šalis, o pagal sutarties uždarmo principą sąlyga dėl jurisdikcijos gali sukelti padarinių tik šios sutarties sudarymui pritarusių šalių tarpusavio santykiams. Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad nors vienos iš akcijų pasirašymo sutarties šalių buveinė yra Lietuvoje ir šis reikalavimas galėtų būti teisingas ir Lietuvos teismams, tačiau ieškovo reikalavimas pripažinti negaliojančia akcijų pasirašymo sutartį gali ir turi būti grindžiamas visai kitais teisiniais ir faktiniais pagrindais nei *actio Pauliana*. Atsižvelgiant į tai, kasacinio teismo vertinimu, objektyviai nėra būtinybės ieškovo reikalavimą pripažinti negaliojančiomis akcijų pirkimo–pardavimo sutartis ir reikalavimą pripažinti negaliojančia akcijų pasirašymo sutartį nagrinėti kartu, todėl nėra tenkinamas Reglamento 6 straipsnio 1 punkte nustatytos specialiosios jurisdikcijos taisyklės kriterijus, kad tarp reikalavimų turi egzistuoti toks glaudus ryšys, jog juos reiktų nagrinėti kartu siekiant išvengti nesuderinamų teismų sprendimų, priimtų atskiruose teismo procesuose, rizikos. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas sprendė panaikinti apeliacinės instancijos teismo nutartį ir palikti galioti pirmosios instancijos teismo nutartį.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-406-378/2015

Bankroto teisė

Dėl šalių ginčo kvalifikavimo kaip mokesčio, bylos rūšinio teisingumo ir įskaitymo teisėtumo pagal Įmonių bankroto įstatymo 10 straipsnio 7 dalies 3 punktą

Apžvelgiamoje byloje kilo ginčas dėl Įmonių bankroto įstatymo (toliau – ir ĮBĮ) normų, reglamentuojančių teisę kreditoriui (mokesčių administratoriui) įskaityti bankrutuojančios bendrovės mokesčio permoką, atsiradusią po bankroto bylos iškėlimo, su mokesčio nepriemoka, susidariusia iki bankroto bylos iškėlimo (ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 3 punkto), aiškinimo ir taikymo. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismas bankroto administratoriaus prašymą pripažinti įskaitymą neteisėtu tenkino.

Kasacinis teismas nurodė, kad, sprendžiant dėl kilusio ginčo kvalifikavimo, atsižvelgtina į tai, jog šios bylos šalis sieja mišraus pobūdžio teisiniai santykiai: dėl įskaitymo ir finansinio reikalavimo bankroto byloje patvirtinimo pagal ĮBĮ nuostatas (bankroto teisinis santykis); dėl įskaitymo pagal mokesčių įstatymų ir juos įgyvendinančių teisės aktų nuostatas (mokesčio teisinis santykis). Esant tokiai situacijai, būtina nustatyti vyraujančią santykį ir iš jo kylantį ginčą, kuris kvalifikuotinas atitinkamai kaip civilinio arba administracinio teisinio pobūdžio ginčas. Kasacinis teismas konstatavo, kad pagrindinis, vyraujantis santykis šiuo atveju yra civilinio, o ne mokesčio, administracinio teisinio pobūdžio, nes šalys neginčija mokesčių prievolių viena kitai, nekelia klausimo, ar įskaitymas galimas pagal mokesčių įstatymuose įtvirtintas nuostatas. Šalių ginčo esmė – finansinių reikalavimų įskaitymo teisėtumas pagal ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 3 punkto nuostatas, t. y. ar įskaitymas galimas pagal ĮBĮ nuostatas, atsižvelgiant į (mokesčių administratoriaus ir mokesčių mokėtojo – bankrutuojančios įmonės) prievolių atsiradimo momentą, o šių – bankroto teisinių santykių – mokesčių įstatymai nereguliuoja. Kasacinis teismas sprendė, kad šiuo atveju vyraujant civiliniam (bankroto) teisiniam santykiui, iš kurio būtent ir kilo šalių ginčas (dėl įskaitymo teisėtumo pagal ĮBĮ nuostatas), klausimas dėl kreditoriaus finansinio reikalavimo tvirtinimo, jo dydžio pagrindais išspręstas kartu su įskaitymo (ne)teisėtumo klausimu bankroto bylą nagrinėjančiame bendrosios kompetencijos teisme.

Kasacinis teismas konstatavo, kad pagal ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 3 punktą nedraudžiamas tik priešpriešinių vienuose reikalavimų, atsiradusių iki bankroto bylos iškėlimo, įskaitymas.

Apeliacinės instancijos teismas pagrįstai nurodė, kad įstatymų leidėjo valia, uždraudžiant bankrutuojančiai įmonei vykdyti visas finansines prievoles, kurios neįvykdytos iki bankroto bylos iškėlimo, išieškoti iki bankroto bylos atsiradusias skolas, akcentuojant prievolių atsiradimo laikotarpį, reiškia, jog tokia pati taisyklė (laiko aspektu) taikytina ir bankrutuojančios įmonės reikalavimo teisių atsiradimui, t. y. tokios teisės, lemiančios galimą mokesčių permokos įskaitymą į skolą, atsiradimo laikotarpiui. Leidžiant įskaitymą bankroto procese, ginamas teisėtas kreditoriaus lūkestis, atsiradęs iki bankroto bylos iškėlimo, kad įskaitymo teise (kaip pirmumą suteikiančia teise) bus galima pasinaudoti ir iškelus bankroto bylą. Jei iki iškeliant bankroto bylą priešpriešiniai vienas kitam reikalavimai nebuvo atsiradę, neatsiranda ir kreditoriaus teisėtas lūkestis atlikti įskaitymą. Atsižvelgdamas į nurodytus argumentus bei į tai, kad šiuo atveju bankrutuojančios bendrovės mokesčio permoka atsirado po bankroto bylos iškėlimo, kasacinis teismas sprendė apeliacinės instancijos nutartį, kuria patenkintas bankroto administratoriaus reikalavimas pripažinti neteisėtu vienas kitam reikalavimų įskaitymą ir patvirtinti atitinkamo dydžio (t. y. neatlikus įskaitymo) VMI reikalavimą bankroto byloje, palikti nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. birželio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-354-969/2015

Dėl bankroto administratoriaus bankrutuojančios įmonės vardu atidarytos sąskaitos pripažinimo depozitine

Apžvelgiamoje byloje ginčas kilo dėl bankroto administratoriaus bankrutuojančios įmonės vardu atidarytos atskiros banko sąskaitos lėšoms, skirtoms bankroto procese kaupiti ir atsiskaityti su kreditoriais, pripažinimo depozitine. Pirmosios instancijos teismas ieškinį tenkino, o apeliacinės instancijos teismas ieškinį atmetė.

Atsižvelgdamas į tai, kad įstatyme depozitinės sąskaitos turinys neapibrėžtas (išskyrus tam tikras CK 6.56 straipsnio nuostatas, susijusias su šios sąskaitos naudojimu), kasacinis teismas darė išvadą, jog, civilinėje teiseje galiojant dispozityvumo principui, nesant draudimo sandorio šalims susitarti kitaip, bankas ir klientas galėtų susitarti, kad sąskaita yra depozitinė, nepriklausomai nuo to, kad įstatyme sąskaita, atidaryta bankrutuojančios įmonės administratoriaus, *expressis verbis* nėra įvardyta kaip depozitinė, ir toks susitarimas šalims turėtų įstatymo galią (CK 6.189 straipsnio 1 dalis). Kasacinio teismo vertinimu, tai, kad buvo atidaryta banko sąskaita, o ne depozitinė sąskaita, paneigia šios byloje nustatytos aplinkybės: sąskaita atidaryta bankrutuojančios įmonės, ne administratoriaus vardu; įmonė faktiškai naudojosi lėšomis savo poreikiams; nėra duomenų, kad būtų buvę mokėti tam tikri mokesčiai bankui už depozitinę sąskaitą; pagal ginčo sutartį už padėtą indėlį buvo mokamos draudimo įmokos VI „Indėlių ir investicijų draudimas“, o įmonei išmokėta draudimo išmoka, nurodyta Indėlių ir įsipareigojimų investuotojams draudimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje; nė vienas įmonės kreditorius ar kitas asmuo neturėjo teisės perimti bankrutuojančiai įmonei priklausančio turto ir lėšų kitais pagrindais, negu nustatyta Įmonių bankroto įstatyme. Kasacinis teismas konstatavo, kad sutartimi bankui suteikus teisę naudotis ginčo sąskaitoje esančiomis lėšomis, lėšų nuosavybės teisė perėjo bankui, todėl į jas bankrutuojanti įmonė turi tik reikalavimo, bet ne nuosavybės teisę, ir paliko apeliacinės instancijos teismo sprendimą nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. birželio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-337-690/2015

Intelektinės nuosavybės teisė

Dėl įprastinio pobūdžio informacinio pranešimo apie įvykius, autorinio kūrinio, jų tarpusavio santykio ir autorių teisių objektu esančio kūrinio citavimo (Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 5 straipsnio 5 punktas, 4 straipsnio 2 dalies 1 punktas, 21 straipsnis)

Apžvelgiamoje byloje ieškovas nurodė, kad atsakovas savo naujienų portale be ieškovo sutikimo skelbia straipsnius, kurie yra tapatūs arba beveik tapatūs straipsniams ieškovo naujienų portale. Ieškovas teismo prašė įpareigoti atsakovą išimti iš atsakovo tinklalapio visus atgamintus ieškovui priklausančius kūrinius (straipsnius), uždrausti atsakovui ateityje atgaminti ieškovui priklausančius kūrinius (straipsnius) ir priteisti kompensaciją. Pirmosios instancijos teismas ieškinį atmetė, o apeliacinės instancijos teismas ieškinio dalį tenkino ir priteisė iš atsakovo ieškovui kompensaciją.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad netgi atitinkamą publikaciją (straipsnį) visuomenės informacijos priemonėje pripažinus kūriniu (t. y. autorių teisių objektu) ir vertinant jo citavimą bei citavimo teisėtumą kitoje visuomenės informavimo priemonėje, *inter alia*, reikia įvertinti, ar citatoje nėra pagal Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo (toliau – ir ATGTĮ) 5 straipsnio 5 punktą autorių teisių objektais nelaikomų įprastinio pobūdžio informacinių pranešimų apie įvykius, kurių nė viena iš visuomenės informavimo priemonių negali monopolizuoti. Netgi tais atvejais, kai yra konstatuojama, kad tam tikros publikacijos (straipsnio) dalies panaudojimas neatitinka ATGTĮ 21 straipsnyje nurodytų citavimui keliamų reikalavimų (*inter alia*, citavimo tikslui reikalingo masto), sprendžiant dėl (galimo) pažeidimo apimtį turi būti įvertinta, ar nėra tokios informacijos, kuri negali būti monopolizuojama ir kokia yra jos apimtis lyginant ją su pateikiamu cituojamu tekstu. ATGTĮ 21 straipsnyje įtvirtinta nuostata turi būti aiškinama ir taikoma kartu su ATGTĮ 5 straipsnio 5 punkto nuostata ir atsižvelgiant į tai nustatoma pažeidimo apimtis (jeigu apskritai yra padarytas pažeidimas). Nuo to, pavyzdžiui, priklausytų ir priteisiamos turtinės žalos (*inter alia*, kompensacijos, kaip vieno iš turtinės žalos atlyginimo būdų) dydis, jeigu žala apskritai buvo padaryta ir ieškovas prašo ją priteisti. Atsižvelgdamas į tai, kad apeliacinės instancijos teismas, vertindamas ieškovo teisių pažeidimo apimtį, neanalizavo ir nepateikė vertinimo, ar atsakovo publikacijose (straipsniuose), kurios pripažintos kaip pažeidžiančios ieškovo teises, nėra informacijos, kuri pagal ATGTĮ 5 straipsnio 5 punktą nelaikoma autorių teisių objektu, kasacinis teismas panaikino šio teismo sprendimą ir bylą grąžino jam nagrinėti iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. birželio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-388-313/2015